

Иван Вазов

Марат

Ужасният революционер, като довърши с трептяща от гняв и злоба ръка и под пожарните светкавици на погледа си члена във вестника си, както винаги напоен с отрова на дълбока умраза и замирисал на гилотинска кръв, изтропа нервно по оцапаната маса.

Отвори се вратата и влезе старата му слугиня, мегера с изпито и свирепо лице, грозна с побелялата развята коса, отвратителна, гнусна.

– Предай члена в печатницата! – заповяда Марат, па се тръшна на сбрания и овалян чаршаф на леглото си, уморен, зъл, разтревожен.

Тъй, както беше прострян в неподвижно положение, с глава небрежно увита в нечиста кърпа, намокрена с оцет – компрес, с който лекуваше хроническото си главоболие, – с хлътнали очи, безчувствено вторачени някъде си, с бледно-болезнен цвят на сухото си лице, изнемошляло от неумереност и бдения, загрозено от постоянна раздразнителност, той приличаше на мъртвец – умрял или който възкръсва.

Защото в дълбочината на хлътналия му поглед светеше мрачен, зловещ пламък – едничкият признак на живот в тая човешка мърша.

Той продума:

– Утре сто врата още ще легнат под острилото на гилотината! Глави, глави, глави! Кръв, кръв, кръв!... Ужас и унищожение! – Ето основанията, въз които ще може да се закрепят здраво зданието на нашата велика революция!

Като каза това, страшният редактор на „L'ami“ се подигна малко на костеливите си ръце.

Сякаш че горните свирепи думи бяха галванически ток, който приведе в движение това обезжизнено тяло.

Марат фана да се съблича, за да се окъпе по обичая си. Когато ризата се свлече от плещите му, представи се не тяло, а скелет. Тъй беше мършав! Той пристъпи бавно няколко крачки, праметна сухи, космати пищяли и се топна във ваната и седна в хладката вода, която изжубурка странно. Сега се подаваха от страшния якобинец само две заострени, безмесни, жълти рамена и над тях изсушена, грозна глава, въз едно ухо на която висеше краят от дрипата, що опасваше горната ѝ част.

Марат не губеше времето си и когато се къпеше. Спасението на революцията и Франция заемаше всичките му минути. Присегна до близката маса, зе перото и хартия, подпря я на кората на една подвързана книга – Русовия *Contrât Social*, – облегната на цинковата вана, за да му бъде сгодно за писане.

И захвана Марат да пише имената на подозрените, които щеше още тая нощ да посочи на комитета в Якобинския клуб и утре вечер да прати

на гилотината. Защото в ония времена правосъдието беше бързо и републиката в опасност. Намирахме се в най-цветущия период на терора. В няколко минути хартията от двете страни почерня, загъмжа от имена!

Кръвнишкият революционер, без даже да прочете написаното, фърли небрежно списъка на жертвите на масата. Утре или други ден най-късно на Place de la Revolution ще се бърчат в окървавения кош още стотина глави, които тая вечер живи и здрави лягат на възглавницата, някой може би размътени от тайно безпокойство, други пък може би ще сънуват най-сладки сънища...

И след тях – други глави! – И по-други ден, и недели, и месеци, и години още ще падат по един знак, даден от тая тясна задушена изба. Защото Шарлота Корде не беше дошла още тук на гости...

Когато Марат излезе из банята си...

* * *

Боже мой! Къде се завях! В коя епоха се запиля моето своенравно и вироглаво въображение! На какво зрелище мрачно заведох читателите си! Ето що значи силата от зловещото обаяние на тия настърхнали великани от Френската революция!

А аз действително за Марата зафанах да пиша!

Но не за оня, що видях на булевард Монмартр в Гревеновия музей! Не Марат на Мишле, на Тиера, на Френската революция от миналия век!

За един наш Марат! (Защото и ние имаме маратовци.)

Милолик, румен, с мустачета помадосани, с коса фризирана, която пада на игриви висулки въз челото.

Вместо оваления парцал – астраханско калпаче, кокетски кривнато на главата – кошер на бръмчащи рояци от грандомански мухи и шантански песни.

Като оня от миналия век, и той пише вестник.

И убива.

Вестникът му – една митральоза, която на четири страни сипе, изригва, блюва, пръска кал!

Един вулкан от смрад.

Един водопад от безчестия.

Той убива – не животите, а чуждите чести, а чистите имена, а невинността на младото поколение, а морала човешки и божествен; той каля всичко: принципи, чувства, истината, обществото – безсилно да се забрани, което го ненавижда, което го плюе, което му се бои.

Заран, пред огледалото, той допълня в ума си списъка на жертвите си, зафанат снощи между две тунелни нимфи.

Няма почтен човек, който, като си ляга вечер, да е сигурен, че като се събуди утре, няма да види името си зацапано с една клевета, достойнството си понижено с една хула, душата си размирена от едно негодувание. Няма деятел, държавен или мисловен, ни заслуга, ни дарба, ни пол, ни възраст, която да бъде на затул от пръските на тоя фризиран хермафродит, апокалиптическа блудница, гейзер от сквернословия и абоминации; не остава незасегната от него ни светиня, ни възжеления народни, ни неприкосновеността на душата, ни покоят на домашното огнище, ни тайната на съпружеското легло, ни нощното гърне под него!

Той поднася лакома пища на низките инстинкти на тълпата, на болното любопитство на улицата и на смрадния вертеп; рабско оръдие на умразата, сладострастно гладна за позор, за зло, за низост...

Вестникът му развали атмосферата, подигна утробите.

Ни едно негодувание, ни едно озъбване, ни един юмрук не се изречва пред него. Всеки се бои, всекиму иде на ума оная дума: „В рядка кал камък не фърляй!...“ И той е неуязвим!

Гений, заслуги, самопожертвувания за общото благо, капитали от енергия и сила, безукорна честност; полвек, отдаден на служба на народа, подвизи – трябват на други, за да спечелят славата или поне да избягнат плесента на забравата!

На тогова нищо подобно не беше нужно – за да стане велик; той не влезе в арената на честната човешка деятелност.

Той слезе в гириза.

И граба смрад и фърля!

* * *

И Марат е тържествуващ, омерзителен, знаменит! Ах, още тая „Епоха-кърмачка“!...

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3807>]